Voortgangsrapportage 14 PMR

1 juli 2014 - 30 juni 2015

Datum	30 september 2015
Status	Definitief

Colofon

Uitgegeven door	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Informatie	DG Bereikbaarheid / Zeehavens
Fax	070 – 456 1478
Bezoekadres	Plesmanweg 1-6 Den Haag

Versie	Definitief

INHOUDSOPGAVE

1 Inleiding

1.1 Veertiende Voortgangsrapportage

Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR) valt onder de Regeling grote projecten van de Tweede Kamer. Door middel van jaarlijkse voortgangsrapportages informeert de minister van Infrastructuur en Milieu, mede namens de ministers van Economische Zaken en van Financiën, de Tweede Kamer over de voortgang van de deelprojecten van PMR en hun samenhang. De voorliggende veertiende Voortgangsrapportage (VGR 14) beschrijft daarom de voortgang over de periode 1 juli 2014 tot en met 30 juni 2015. Voor een actueel beeld zijn relevante ontwikkelingen in de periode na 30 juni 2015 opgenomen in de begeleidende brief bij deze rapportage. De aanpassing van de UWO per 1 juli 2015 betreffende de verbreding van het Breeddiep en de inwerkingtreding van de Programma Aanpak Stikstof (PAS) per 1 juli 2015 zijn, hoewel net buiten de verslagperiode, voor een volledig beeld wel in deze VGR opgenomen.
De verantwoordelijkheden voor de uitvoering van PMR zijn afgebakend en vastgelegd in de Bestuursovereenkomst van juni 2004, de Uitwerkingsovereenkomsten van september 2005 en de aanpassing van de Uitwerkingsoveenkomst Landaanwinning van 2012 en 2015. De voortgang en de uitvoering van de verschillende deelprojecten zijn de verantwoordelijkheid van het Havenbedrijf Rotterdam N.V., de provincie Zuid-Holland en de gemeente Rotterdam, met uitzondering van de natuurcompensatie waarvoor het Rijk zelf verantwoordelijk is.

De deelrapportages van het Havenbedrijf Rotterdam N.V., de provincie Zuid-Holland en de gemeente Rotterdam worden afgestemd met en beoordeeld door tussenkomst van de meest betrokken departementen: IenM voor de landaanwinning, de natuurcompensatie en voor het Bestaand Rotterdams Gebied (BRG) en EZ voor 750 hectare natuur- en recreatiegebied. De rapportages zijn als bijlagen bij deze veertiende Voortgangsrapportage gevoegd. Mede op basis van de rapportages van de deelprojecten rapporteert het Rijk over zijn eigen verantwoordelijkheden.

Deze rapportage geeft alleen de mijlpalen en ontwikkelingen weer gedurende de rapportageperiode. Voor de historische ontwikkeling van het project wordt verwezen naar de voorgaande Voortgangsrapportages.

1.2 Project Mainportontwikkeling Rotterdam

Het project Mainportontwikkeling Rotterdam is gericht op de uitvoering van de PKB PMR (2006). Uitgangspunt voor de PKB zijn twee samenhangende doelstellingen:

1. versterken van de mainport Rotterdam door het ruimtetekort voor haven- en industriële activiteiten in het Rotterdamse havengebied op te lossen;
2. verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in de regio Rijnmond.

De PKB PMR (2006) geeft invulling aan deze doelstellingen door het ruimtelijk mogelijk maken van drie deelprojecten. In het Bestuursakkoord PMR en de Uitwerkingsovereenkomst per deelproject hebben de PMR-partners (het Rijk, de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam N.V., de stadsregio Rotterdam en de provincie Zuid-Holland) afspraken gemaakt over de uitvoering van de deelprojecten, in het bijzonder over de financiering, verantwoordelijkheden en risico’s. Het gaat om de volgende drie deelprojecten:

- Landaanwinning: nieuw haven- en industrieterrein in de Noordzee (maximaal 1000 ha netto uitgeefbaar haventerrein) en de daarbij behorende natuurcompensatie. De PKB biedt voor de natuurcompensatie mogelijkheden voor een zeereservaat[1] (ca. 31.250 ha), een duingebied (maximaal 100 ha) en een zeereep (maximaal 23 ha)[2];
- 750 hectare natuur- en recreatiegebied: nieuw natuur- en recreatiegebied op Midden-IJsselmonde (600 ha) en aan de Noordrand van Rotterdam (150 ha). Tevens is voorzien in een verbinding voor fietsers en wandelaars tussen Midden-IJsselmonde en Rotterdam-Zuid;
- Bestaand Rotterdams Gebied (BRG): een serie projecten in het bestaande havengebied, waarmee impulsen worden gegeven aan het oplossen van het ruimtekort voor havenactiviteiten (200 ha ruimtewinst), het verbeteren van de milieukwaliteit, het aanbod en de kwaliteit van natuur- en recreatiegebied en aan de ruimtelijke kwaliteit van de regio Rotterdam.

1.3 Uitvoering Project Mainportontwikkeling Rotterdam

De betrokkenheid van de rijksoverheid bij PMR heeft een bijdragekarakter. Dit betekent dat het Rijk onder strikte voorwaarden medewerking verleent, in de vorm van duidelijk omschreven en begrensde bijdragen, aan een deelproject waarvoor een andere partij eindverantwoordelijk is. Om dit bijdragemodel vorm te geven hebben het Rijk en de uitvoerende partijen privaatrechtelijke afspraken gemaakt voor de realisatie van de PMR-projecten. Uitgangspunten zijn:

- de verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt bij die partij die daar het beste toe is uitgerust;
- de risico's liggen daar waar ze het meest adequaat kunnen worden beheerst.

In het Bestuursakkoord (juni 2004) met per deelproject een Uitwerkingsovereenkomst (september 2005) is vastgelegd dat de verantwoordelijkheden tussen Rijk en PMR-partners als volgt zijn verdeeld:

- het *Havenbedrijf Rotterdam N.V.* is verantwoordelijk voor de aanleg van Maasvlakte 2;
- de *provincie Zuid-Holland* draagt zorg voor de ontwikkeling van 750 hectare natuur- en recreatiegebied;
- de *gemeente Rotterdam* is verantwoordelijk voor de uitvoering van het deelproject Bestaand Rotterdams Gebied;
- het *Rijk* realiseert, beheert en onderhoudt de natuurcompensatie.

Bij de uitvoering van de deelprojecten ziet het Rijk toe op de naleving van de scope zoals deze is vastgelegd in de PKB, de Uitwerkingsovereenkomsten en het daarop gebaseerde toetskader. De uitvoerende partijen dragen, conform de afspraken in de Uitwerkingsovereenkomsten, de risico's die aan de uitvoering van de deelprojecten zijn verbonden.

De minister van Infrastructuur en Milieu (IenM) treedt in de uitvoeringsfase als coordinerend minister van het totale project op. Deze coördinerende verantwoordelijkheid omvat:

- de informatievoorziening en rapportages over de werkzaamheden en ontwikkelingen van het project aan de Tweede Kamer;
- het zorgen voor de interdepartementale besluitvorming over PMR;

[1]Bij de implementatie is er voor gekozen het zeereservaat als 'bodembeschermingsgebied' aan te duiden.
[2]De PKB PMR (2006) geeft meer ruimtelijke mogelijkheden voor natuurcompensatie dan bij de voorbereiding van de besluiten over de landaanwinning nodig bleek. Voor het bodembeschermingsgebied bleek de noodzakelijke omvang circa 25.000 ha, voor de duincompensatie circa 35 ha en de noodzaak voor compensatie op de zeereep bleek geheel te vervallen.

- de coördinatie van het risicomanagement binnen het Rijk;
- zorgdragen voor integraliteit en samenhang van PMR als geheel;
- de communicatie over het project als geheel.

Op rijksniveau zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de rijksverantwoordelijkheden:
- het ministerie van IenM is naast het coördinerende ministerie het eerstverantwoordelijk departement voor het deelproject landaanwinning en BRG en beoordeelt de deelrapportage landaanwinning en BRG en voert (in samenwerking met EZ) de natuurcompensatie uit;
- het ministerie van EZ is het eerstverantwoordelijk departement voor het deelproject 750 ha en beoordeelt de deelrapportage over de 750 ha.

De samenwerking tussen de departementen is in september 2005 vastgelegd in een ondertekend Samenwerkingsakkoord. Daarin zijn voor de departementen de verantwoordelijkheden geregeld met betrekking tot de deelprojecten, de rapportages en informatievoorziening en de financiën, waaronder de omgang met de rijkspost onvoorzien.

Het beleggen van de uitvoeringsverantwoordelijkheid bij andere partijen en de vaste rijksbijdrage aan de projectbudgetten begrenst het risicoprofiel van het Rijk. Deze sturingsfilosofie impliceert ook dat het Rijk beperkte mogelijkheden heeft om te sturen buiten de privaatrechtelijke afspraken (vastgelegd in het Bestuursakkoord en de Uitwerkingsovereenkomsten) en buiten de eisen die zijn vastgelegd in de PKB PMR (2006). Tevens is het Rijk in grote mate afhankelijk van andere partijen voor de informatieverstrekking, zoals ook blijkt uit deze voortgangsrapportage. De verantwoordelijkheid voor de inhoudelijke informatie ligt in belangrijke mate bij de hiervoor genoemde uitvoerende partijen.

2 Stand van zaken deelprojecten

In dit hoofdstuk wordt per deelproject de stand van zaken gegeven. In de rapportages van de uitvoerende partijen, welke als bijlagen zijn toegevoegd, wordt uitgebreid ingegaan op het betreffende deelproject. Deze rapportages zijn beoordeeld door de vakdepartementen. De opmerkingen zijn door de vakdepartementen teruggekoppeld aan de uitvoerende partijen en waar nodig verwerkt.

2.1 Deelproject Landaanwinning (inclusief natuurcompensatie)

2.1.1 Algemeen

Het doel van de landaanwinning is het realiseren van maximaal 1000 ha netto uitgeefbaar deepsea gebonden haventerrein. Dit is bestemd voor bedrijven die veel ruimte nodig hebben en die aan diep zeewater moeten liggen. Het gaat daarbij met name om grootschalige container op- en overslag en de bijbehorende distributie. Daarnaast biedt de landaanwinning ruimte voor grootschalige deepsea gebonden chemische industrie. Het Havenbedrijf Rotterdam N.V. is verantwoordelijk voor de realisatie en exploitatie van de landaanwinning.

De aanleg van Maasvlakte 2 leidt tot verlies van zeenatuur in de Voordelta en het gebruik kan door toekomstige emissies leiden tot een kwaliteitsverlies van de omringende duinen. De Voordelta is een natuurgebied dat is aangewezen als Natura 2000 gebied, waardoor er een compensatieplicht geldt voor leefgebieden en soorten die kenmerkend zijn voor het betreffende gebied. De compensatie van de zeenatuur wordt bereikt met een bodembeschermingsgebied en drie rustgebieden, die zijn ingesteld met toegangsbeperkingsbesluiten. Het gebruik van Maasvlakte 2 kan als gevolg van stikstofdepositie door emissies vanuit het nieuwe havengebied leiden tot een verlies van kwaliteit en oppervlakte van het duinenlandschap bij Voorne en Hoek van Holland. Dit verlies wordt gecompenseerd door het nieuw aangelegde duingebied ‘Spanjaardsduin’ van 35 hectare langs de Delflandse kust.

2.1.2 Uitvoering aanleg Maasvlakte 2

Op 1 september 2008 is gestart met de uitvoering van de aanleg van de eerste fase van Maasvlakte 2. De eerste fase (2008 – 2014) stond in het teken van de aanleg van de buitencontour (bestaande uit een zachte en harde zeewering), de aanleg van de eerste ruim 600 ha terreinen en de realisatie van de bijbehorende infrastructuur. De aanleg van de tweede fase van Maasvlakte 2 is afhankelijk van de marktvraag. In de tweede fase worden de resterende terreinen aangelegd en afhankelijk van de marktvraag in gebruik genomen. In de eindsituatie is 1.000 ha netto uitgeefbaar nieuw haven- en industriegebied op Maasvlakte 2 aangelegd en in gebruik genomen.

Als laatste werkzaamheden van de eerste fase van de aanleg zijn in 2014 nog de werkzaamheden uitgevoerd die noodzakelijk zijn voor de ontsluiting van Maasvlakte 2, onder meer de aanleg en aansluiting van de spoor- en weginfrastructuur inclusief verkeersknooppunten, leidingenpassages en nutsvoorzieningen. Het betrof de realisatie van het Coloradoviaduct, de verhoging van het veiligheidsniveau van het doorgaande spoor op Maasvlakte 2, het mogelijk maken van de aansluitingen via het spoor van de terminals van RWG en APMT en de inrichting van de servicehaven in de Prinses Margriethaven. De terminal van APMT is mei 2015 commercieel

operationeel geworden. De terminal van RWG volgt september 2015.

Met de afronding van de laatste infrastructurele interface projecten is de eerste fase van Maasvlakte 2 afgerond. De mijlpalen waarover in het kader van de aanleg van Maasvlakte 2 tot de start van de tweede fase nog wordt gerapporteerd betreft de verbreding van het Breeddiep (2016) en de Evaluatie in het kader van de MEP Aanleg (2018 en 2022). Net na deze verslagperiode, op 1 juli 2015, is een aanvulling op de UWO Landaanwinning[3] getekend die de verbreding van het Breeddiep betreft. Deze verbreding maakt de bereikbaarheid van Maasvlakte 2 voor de binnenvaart nautisch veiliger en geeft invulling aan de beoogde versterking van de achterlandverbindingen over water, zoals beschreven in de beslissingen van wezenlijk belang 6 en 8 uit de PKB PMR.

De uitvoering van fase 1 van de landaanwinning is volgens het Havenbedrijf Rotterdam eind 2014 binnen de planning en budget afgerond.

Overige ontwikkelingen
Vanwege het Convenant Realisatie Windenergie in de Rotterdamse Haven van 2009, waarin de buitencontour van Maasvlakte 2 is aangemerkt als potentiële locatie voor windenergie, vindt bestuurlijk overleg plaats over plaatsing van die windturbines. Na een verkennend onderzoek is gebleken dat windturbines op de harde zeewering onder randvoorwaarden mogelijk zijn. Hierover is in VGR 13 gerapporteerd. Over de met de plaatsing van windturbines gepaard gaande risico's worden door de betrokken partijen nadere afspraken gemaakt. Voor de windturbines op de zachte zeewering wordt gewerkt aan een opstelling waarbij geen gebruiksbeperkingen voor de exploitatie van de landaanwinning ontstaan. Voor de borging van de integriteit van de zeewering worden onderzoeken uitgevoerd. De Uitwerkingsovereenkomst horend bij het deelproject Landaanwinning houdt nog geen rekening met windturbines op de buitencontour. Indien uiteindelijk besloten wordt tot plaatsing van windturbines zal de UWO Landaanwinning waar nodig worden aangepast.

Per 1 juli 2015 is het landelijke Programma Aanpak Stikstof (PAS) in werking getreden. Nieuwe activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken op stikstofgevoelige natuur in een Natura 2000-gebied, maken gebruik van het PAS. In het PAS is ontwikkelingsruimte gereserveerd voor prioritaire projecten, waaronder de verdere ontwikkeling van het Rotterdamse haven- en industriecomplex. Daarmee wordt verzekerd dat voor de beoogde ontwikkeling van de haven gedurende de looptijd van het huidige PAS (6 jaar) voldoende ontwikkelingsruimte beschikbaar is. De totaal beschikbare en benodigde ontwikkelingsruimte worden in het kader van het PAS voortdurend gemonitoord. Indien gedurende de looptijd van het PAS blijkt dat de depositiedalingen minder zijn dan verwacht, zal onderzocht worden of en op welke wijze bijsturing van de PAS nodig en mogelijk is. Voor het gebruik van Maasvlakte 2 is een afhankelijkheid ontstaan van ontwikkelingsruimte in de PAS, ook voor reeds gecompenseerde habitats. Deze afhankelijkheid was niet voorzien in de besluitvorming over PMR. Nader overleg zal plaatsvinden over hoe binnen de PAS-systematiek invulling gegeven kan worden aan de in PMR-kader gemaakte afspraken.

Er zijn in deze verslagperiode geen scopewijzigingen geconstateerd. Wel hebben zoals hierboven genoemd in deze verslagperiode de voorbereidingen plaatsgevonden voor een scopewijzing betreffende de verbreding van het Breeddiep zoals is aangegeven in de aanbiedingsbrief van VGR 13[4]. Deze scopewijziging valt buiten de verslagperiode en zal in de volgende voortgangsrapportage worden opgenomen.

---

[3] Stcrt 2015, 19211
[4] Kst 24 691, nr 121

2.1.3 Natuurcompensatie Maasvlakte 2

De aanleg van Maasvlakte 2 kan significante effecten veroorzaken op beschermde natuur. Op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 geldt hiervoor een compensatieplicht. De compensatie op zee in de Voordelta is in 2010 uitgevoerd door het instellen van een bodembeschermingsgebied en drie rustgebieden door middel van toegangsbeperkingsbesluiten. De effecten op de natuur worden gemonitoord en indien nodig vindt bijsturing plaats via aanpassingen in de toegangsbeperkingsbesluiten en/of het Beheerplan Voordelta.

Het gebruik van Maasvlakte 2 kan verlies van kwaliteit en oppervlakte van het duinenlandschap bij Voorne en Hoek van Holland tot gevolg hebben, als gevolg van stikstofdepositie door emissies vanuit het nieuwe havengebied. Dit verlies wordt gecompenseerd door de aanleg van een nieuw duingebied van 35 hectare langs de Delflandse kust, Spanjaardsduin. In 2011 heeft het gebied de status van Natura 2000 gebied gekregen door een voorlopig aanwijzingsbesluit. Door dit laatste is de juridische bescherming verbeterd en kunnen ongewenste ontwikkelingen gemakkelijker worden geweerd. Het gebied moet zich door natuurlijke processen van verstuiving van zand en opkomend grondwater ontwikkelen. Uit de metingen en analyses blijkt dat in deze rapportageperiode de ontwikkeling in lijn met de doelstellingen verloopt. De extra aanplant van helm in 2013 heeft aan de ontwikkeling van de vochtige duinvallei bijgedragen. Op grond van de metingen blijkt dat 6,4 ha potentieel geschikt is voor de ontwikkeling van vochtige duinvallei. Voor de natte duinvallei is 6,1 ha benodigd. Het potentiële oppervlak grijze duinen is iets afgenomen tot 13 ha, maar nog ruim voldoende om aan de compensatieopgave van 9,8 ha te voldoen. Uit de vegetatiekartering (2014) blijkt dat de vegetatie zich geleidelijk begint te ontwikkelen. Het aantal soorten en vindplaatsen is echter nog zeer gering. Mogelijk dat de vestiging van kiemplanten belemmerd wordt door een te hoge wind- en zanddynamiek. Indien nodig worden extra beheermaatregelen genomen om vestiging van doelvegetaties te bevorderen.

Monitoring en Evaluatie Programma (MEP)
De werkzaamheden van de uitvoeringsorganisatie betreffen de monitoring van de natuurcompensatie in de vorm van het Monitoring en Evaluatie Programma en de bijsturing van de natuurcompensatie op grond van uitkomsten van de monitoring.

MEP-Aanleg
In de evaluatie van de aanleg van Maasvlakte 2 zijn op basis van het betreffende Monitoring en Evaluatie Programma de gemeten effecten van de aanleg en aanwezigheid van de landaanwinning op natuur en ecologie, hydromorfologie kustzone, scheepvaart, hoogwaterveiligheid en gebruiksfuncties zoals visserij en recreatie vergeleken met de voorspellingen. Uit de in de vorige verslagperiode gepubliceerde evaluatie in het kader van de MEP Aanleg bleken de tot nu toe opgetreden effecten van de aanleg kleiner of gelijk aan de voorspellingen in het MER en de Passende Beoordeling (bijlage bij het MER). Voor de effecten van de langdurige aanwezigheidsfase wordt de monitoring voortgezet. Er was op basis van die inzichten geen noodzaak om besluiten te wijzigen of om aanvullende maatregelen te nemen, anders dan destijds voorgeschreven. Een nieuwe evaluatie in het kader van MEP Aanleg wordt in 2018 afgerond.

MEP-Natuurcompensatie Voordelta
Uit de evaluatie van de natuurcompensatie Voordelta over de periode 2009 - 2013 blijkt nog geen positief effect van het bodembeschermingsgebied op de bodemfauna

waargenomen te zijn. De zware boomkorvisserij hier en in de rest van de Voordelta blijkt namelijk autonoom al sterk te zijn afgenomen, waardoor het positieve effect van de maatregel door de beoogde gebiedsbrede vergelijking (bodembeschermingsgebied versus referentiegebied) voor en na de ingreep (aanleg Maasvlakte 2 en instellen bodembeschermingsgebied) niet zonder meer was vast te stellen en een uitspraak over de effectiviteit van de compensatie nog niet mogelijk was. Daarvoor is aanpassing van het meet- en evaluatieprogramma nodig. In deze verslagperiode is daarom een aanpassing van het monitoringsprogramma voor de jaren 2016 tot en met 2019 voorbereid om aanvullende informatie te vergaren en andersoortige analyses uit te voeren voor het beoordelen van de effecten en trends. Brede kennis zal ontsloten en toegepast moeten worden uit onderzoek in zowel de Voordelta als in marine gebieden elders.
Zoals in de vorige rapportage was vermeld waren de ingestelde rustgebieden voor de zwarte zee-eend nog niet optimaal gelegen. In het ontwerp Beheerplan Voordelta 2015-2021 wordt daarom de aanpassing van de rustgebieden voor de zwarte zee-eend reeds aangekondigd. In deze verslagperiode zijn de voorbereidingen getroffen voor de verschuiving en vergroting van die rustgebieden en aanpassingen van het toegangsbeperkingsbesluit voor de zwarte zee-eend.

MEP-Duinen
Ten behoeve van het Monitoring- en Evaluatie Programma voor de effecten van het gebruik van Maasvlakte 2 op de duinen is in 2010 gestart met het bepalen van de uitgangssituatie. De metingen zijn uitgevoerd in de bestaande duinen tussen Goeree en Solleveld tot december 2014. Het T_0 rapport zal in september 2015 worden vastgesteld. De gemeten depositieniveaus komen, met uitzondering van Hoek van Holland, doorgaans goed overeen met de op de PBL-prognoses gebaseerde uitgangspunten in het MER en de depositiekaart voor Nederland. Er is een nadere analyse uitgevoerd om tot een verklaring te komen van de afwijkingen bij Hoek van Holland. Een verschil van 40% blijft nog onverklaard. Hiernaar zal in 2015, en waarschijnlijk ook 2016, nog nader onderzoek worden uitgevoerd. De meetnauwkeurigheid van de opstellingen is naar verwachting voldoende om in Solleveld, op relatief korte afstand van Maasvlakte 2 de bijdragen aan deposities vanuit Maasvlakte 2 te onderscheiden. Op grotere afstanden kunnen andere brongebieden het signaal vanuit Maasvlakte 2 overheersen. Wat dit betekent voor de opzet van de monitoring voor de T_1 fase wordt in de volgende verslagperiode nader onderzocht.

Overige ontwikkelingen
Uit het ontwerp Beheerplan Voordelta 2015-2021 en de bijbehorende passende beoordeling blijkt dat het niet goed gaat met een aantal doelsoorten in de Voordelta waaronder de vogelsoorten waarvoor Maasvlakte 2 een compensatiedoelstelling heeft. Toenemende recreatie kan nadelige gevolgen hebben voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen, waaronder de compensatiedoelstellingen en de monitoring daarvan. In het ontwerp beheerplan wordt een aantal extra maatregelen ter beperking van de zeegaande recreatie en de versterking van de handhaving op de beschermde gebieden genomen en wordt er een driejarig onderzoek uitgevoerd om te bekijken of de nieuw voorgestelde begrenzing volstaat om voldoende rust en voedselbeschikbaarheid voor de te beschermen natuurwaarden te bieden.

Er zijn geen scopewijzigingen geconstateerd.

2.1.4 Luchtkwaliteit

In het Bestemmingsplan Maasvlakte 2 is een aantal maatregelen op het gebied van luchtkwaliteit opgenomen. Deze maatregelen bestaan uit bron- en

effectmaatregelen en zijn erop gericht verslechtering van luchtkwaliteit vanwege Maasvlakte 2 boven de daarvoor geldende grenswaarden te compenseren. Deze maatregelen moeten van kracht zijn om bouwvergunningen te kunnen verlenen voor de vestiging van bedrijven op Maasvlakte 2. Om te verzekeren dat de maatregelen daadwerkelijk en tijdig worden genomen is in 2008 de Overeenkomst luchtkwaliteit Maasvlakte 2 gesloten tussen de toenmalige ministeries van VenW en VROM, de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam en de (Rijks)Havenmeester van Rotterdam. In 2012 en 2013 is het maatregelenpakket op een aantal punten aangepast.

De maatregelen in de Overeenkomst luchtkwaliteit Maasvlakte 2 hebben betrekking op:

- Schone motoren binnenvaart (maatregelen uitgevoerd: verbod op schepen zonder emissiearme motoren vanaf 2025 en hoger havengeld);
- Snelheidsreductie binnenvaart;
- Milieuzone voor vrachtwagens;
- Schermen bij tunnelmonden.

In de verslagperiode zijn geen wijzigingen ten aanzien van het maatregelenpakket aangebracht.

Snelheidsreductie binnenvaart
De (Rijks)havenmeester Rotterdam heeft, namens het College van B&W van Rotterdam en de minister van Infrastructuur en Milieu, een verkeersbesluit genomen om een maximumsnelheid voor de binnenvaart in te stellen op delen van het Hartelkanaal en van de Nieuwe Maas in de periode vanaf de ingebruikname van Maasvlakte 2 tot 1 januari 2025. Binnenvaartschepen zullen dan gemiddeld over het hele traject 20% langzamer varen dan in een situatie zonder beperking. Om redenen van nautische veiligheid zijn enkele uitzonderingen gemaakt.

Milieuzone voor vrachtwagens
Vanaf 1 januari 2014 geldt voor Maasvlakte 1 en 2 een milieuzone voor vrachtverkeer. Alleen vrachtauto's die voldoen aan de Euro VI emissienorm hebben toegang tot de Maasvlakte, waarbij is voorzien in een overgangsbepaling voor vrachtauto's die vóór 2013 op kenteken zijn gezet en niet ouder zijn dan zeven jaar.

Schermen bij tunnelmonden
De Overeenkomst gaat uit van plaatsing van luchtschermen, uiterlijk in 2020, bij de Botlektunnel (A15), de Thomassentunnel (A15) en de Beneluxtunnel (A4). Gebleken is dat bij de Thomassentunnel de effectprognose ruim onder de wettelijke normwaarden blijft, waardoor de noodzaak van de schermen daar is komen te vervallen. Voor de schermen bij de Botlektunnel is die noodzaak nog wel aanwezig. Voorbereiding voor de aanpassing van het tracébesluit en bestemmingsplan om de schermen bij de Thomassentunnel (die onderdeel zijn van het Tracébesluit A15 Maasvlakte – Vaanplein) te laten vervallen zijn daarom in gang gezet. Op dit moment wordt een nieuwe effectprognose uitgevoerd die begin 2016 gereed zal zijn. Daaruit zal de noodzaak en omvang van de schermen langs de Beneluxtunnel worden bepaald, zodat deze (zo nodig) tijdig kunnen worden gerealiseerd, uiterlijk in 2020. De aanlegkosten van de luchtschermen maken geen onderdeel uit van het rijksbudget voor PMR.

2.1.5 Nadeelcompensatie

Sinds 1 januari 2008 is de Schaderegeling Tweede Maasvlakte van kracht. Deze Schaderegeling beoogt alle verzoeken om vergoeding van planschade of nadeel-

compensatie, die verband houden met de aanleg van Maasvlakte 2, procedureel te coördineren door het inschakelen van één schadebeoordelingscommissie. De regeling is opgezet binnen de bestaande bepalingen voor schadevergoeding in de toepasselijke regelingen, waaronder de Regeling Nadeelcompensatie Verkeer en Waterstaat 1999.

In deze verslagperiode is het laatste nog lopende schadeverzoek afgerond, daarbij heeft de minister van IenM het advies van de onafhankelijke schadebeoordelingscommissie gevolgd en het schadeverzoek afgewezen. Er zijn geen nieuwe verzoeken ingediend.

2.1.6 Stimuleringsregeling

De minister van IenM heeft in oktober 2006 een bedrag van 12 miljoen euro toegezegd om de kansen van de Voordelta, waar de natuurcompensatie voor de aanleg van Maasvlakte 2 wordt gerealiseerd, maximaal te benutten. De door de provincies Zuid-Holland en Zeeland opgestelde 'Tijdelijke Verordening Stimulering Voordelta' voor de sector recreatie en toerisme liep op 15 september 2014 af. In totaal hebben 16 projecten subsidie ontvangen. De uitvoering van twee projecten loopt nog door tot 2016. Het Rijk en het Havenbedrijf Rotterdam hebben daarom ingestemd met uitstel van de eindafrekening. De stimuleringsgelden voor de verduurzaming van de visserijsector in de Voordelta worden via as 4 van het Europees Visserij Fonds besteed. In totaal worden in Zuid-Holland veertien projecten gerealiseerd. Drie daarvan moeten nog worden afgerond. In Zeeland zijn acht projecten gehonoreerd. De laatste projecten worden eind 2015 afgerond.

2.2 Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied

Het deelproject 750 ha wordt uitgevoerd door de provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en de stadsregio Rotterdam, onder coördinatie van de provincie Zuid-Holland. Het deelproject omvat drie natuur- en recreatiegebieden (Het Buijtenland van Rhoon, Schiezone en Vlinderstrik) en de aanleg van een zogenaamde Groene Verbinding voor voetgangers en fietsers tussen Midden-IJsselmonde en Rotterdam-Zuid.

2.2.1 Het Buijtenland van Rhoon op Midden-IJsselmonde (600 ha)

In de vorige rapportage is melding gemaakt van het advies Veerman 'Behoud de polders van het Buijtenland van Rhoon' dat op 5 juni 2014 gepresenteerd is. Dit advies gaf invulling aan de oproep van de Tweede Kamer om ruimte te zoeken binnen de PKB PMR om de doelstellingen op een andere manier in te vullen en daarbij rekening te houden met de bestaande wensen en voorstellen van de bewoners van het gebied Buijtenland van Rhoon. De provincie Zuid-Holland heeft dit advies met de belangrijkste gebiedspartijen en met het bestuurlijk overleg en de Tafel van Borging besproken. In deze verslagperiode heeft de provincie Zuid-Holland vervolg gegeven aan de uitwerking van het advies Veerman. Voor de uitwerking van dit advies en het daarbij benodigde draagvlak was de afhandeling van het (niet ontvankelijk verklaarde) burgerinitiatief 'STOP project Buytenland nu!' van essentieel belang. De behandeling in de Tweede Kamer van het advies Veerman en het burgerinitiatief speelden gedurende de gehele verslagperiode tot de bespreking van het burgerinitiatief in een bijzondere procedure vergadering op 18 juni 2015.

Het advies Veerman heeft grote consequenties voor de wijze waarop het project wordt uitgevoerd met uitvoeringsverantwoordelijkheid bij een 'coöperatie van ge-

biedsontwikkeling' waarin de verschillende belangen zijn vertegenwoordigd. De provincie blijft eindverantwoordelijk voor het deelproject, maar de rol verandert van uitvoerend naar kaderstellend en toetsend. De ontwikkeling van het gebied moet organisch tot stand komen. De realisatie van natte natuur zal worden vervangen door hoogwaardige natuur in de vorm van akkernatuur. De coöperatie wordt belast met de ontwikkeling van een visie en een daarop gebaseerd programma van uitvoering. Vanwege deze andere aanpak heeft de provincie besloten om niet langer actief grond te verwerven, maar wel in gesprek te gaan met grondeigenaren die zelf aangeven te willen verkopen. Per eind juni 2015 heeft de provincie Zuid-Holland in totaal ca. 100 ha in bezit die via de gebiedscoöperatie kunnen worden ingezet voor een soepel verloop van het transformatieproces. Daarnaast heeft de provincie Zuid-Holland ruilgronden beschikbaar waarover met bedrijven die willen verplaatsen gesprekken worden gevoerd. Lopende initiatieven en eventuele nieuwe initiatieven zullen voorafgaand aan de oprichting van de gebiedscoöperatie worden behandeld door de provincie en de gemeente.

Na deze verslagperiode in juli 2015 hebben Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland drie kwartiermakers aangesteld met de opdracht om een gebiedscoöperatie voor te bereiden. De kaders waarbinnen de coöperatie kan opereren worden door de provincie aangegeven, daartoe heeft de staatssecretaris van Economische Zaken in haar brief aan de provincie van 23 september 2014 randvoorwaarden gesteld, waaronder de uitvoering binnen de kaders van de PKB PMR (inclusief het budget).

2.2.2 Schiezone (50 ha)

Na vaststelling van het natuur- en recreatieplan Schiezone in 2013 is de herinrichting van de Tempelweg, als onderdeel van de regionale fietsroute 'Polderpad', uitgewerkt. De uitvoering van de werkzaamheden is naar 2016 verschoven vanwege de bereikbaarheid van begraafplaats Hofwijk. In 2015 vinden namelijk ook andere werkzaamheden plaats die de bereikbaarheid verminderen. De beheerder van de Schiezone heeft begin 2015 enkele struinpaden gerealiseerd in de Schiezone. De gemeente Rotterdam zal in 2016 aanvullende paden en bruggen aanleggen. Buiten de PMR-afspraken is gestart met de herontwikkeling van de landgoederen De Tempel en Nieuw-Rodenrijs. Deze dragen bij aan de versterking van de recreatieve functie en het historische karakter van de Schiezone.

2.2.3 Vlinderstrik: Schiebroekse en Zuidpolder (100 ha)

Nadat in de eerste helft van 2014 het definitief ontwerp Vlinderstrik door de betrokken (deel)gemeenteraden is vastgesteld, zijn in deze verslagperiode voor het deel van de Vlinderstrik dat valt in de Zuidpolder onderdelen van het ontwerp verder uitgewerkt. Dit betreft het ontwerp van het Polderpad en het ontwerp van recreatievoorzieningen, natuurvriendelijke oevers en beplanting. Een belangrijke mijlpaal in deze verslagperiode was op 11 juni 2015 de opening van een herbouwde oude melkschuur, die nu als bezoekerscentrum is ingericht en de aangrenzende nieuw aangelegde bloementuin. Om een kwaliteitsimpuls aan het natuurgebied te geven is gestart met het verwijderen van stallen en kassen. In het voorjaar van 2015 is de voorbelasting voor een nieuwe brug aangelegd waarover later het Polderpad komt te lopen. Op 30 juni 2015 is het beheerplan voor de Vlinderstrik, dat is opgesteld door Natuurmonumenten, vastgesteld. Met ingang van 1 januari 2015 heeft Natuurmonumenten voor de periode van een jaar het beheer van de gronden van de gemeente Rotterdam overgedragen gekregen. Er is gekozen voor tijdelijk beheer, omdat de begrenzing van het beheergebied nog niet geheel vaststaat.

2.2.4 Groene verbinding (fiets- en wandelverbinding tussen midden IJsselmonde en Rotterdam-Zuid)

In de vorige verslagperiode heeft op 5 juni 2014 de officiële opening van de Groene Verbinding plaatsgevonden. Dit onderdeel van het deelproject 750 ha is binnen de planning en binnen het vastgestelde budget afgerond. In navolging van de overdracht van het eigendom, beheer en onderhoud aan de gemeente Rotterdam heeft na de zomer van 2014 ook de overdracht van het Albrandswaardse gedeelte plaatsgevonden.

2.2.5 Overige ontwikkelingen

Er zijn geen scopewijzigingen geconstateerd.

2.3 Deelproject Bestaand Rotterdams Gebied

De gemeente Rotterdam voert het deelproject BRG uit. BRG bestaat uit twee soorten projecten: leefbaarheidsprojecten en intensiveringsprojecten. Naast de provincie Zuid-Holland en de Stadsregio Rotterdam levert het Rijk een bijdrage aan de leefbaarheidsprojecten. De intensiveringsprojecten zijn reeds in 2009 gerealiseerd.

De leefbaarheidsprojecten bestaan uit projecten die bijdragen aan de doelstellingen: verbeteren van milieukwaliteit, verbeteren van ruimtelijke kwaliteit en vergroten respectievelijk verbeteren van aanbod en kwaliteit van natuur- en recreatiegebied.

De uitvoering van het BRG-programma ligt volgens de gemeente Rotterdam op koers. In deze verslagperiode zijn de volgende vijf projecten (binnen diverse deelprogramma's) afgerond: Warmtebedrijf, Benchmark geluid, Stille arbosignalering, Rotonde Ouddorp en Hellingpark in Hoogvliet. Daarmee komt het totaal aantal afgeronde projecten uit op 43 (55%) van het totaal aantal van 78 projecten. Het aantal projecten is ten opzichte van de vorige verslagperiode toegenomen door de herbestemming van gelden waardoor twaalf nieuwe projecten die bijdragen aan de doelstellingen van BRG kunnen worden uitgevoerd.

De leefbaarheidsprojecten bestaan uit:

- vier projecten (Calandspoorbrug, Oostvoornsemeer, Warmtebedrijf, Landtong Rozenburg) en
- vijf deelprogramma's (Stille wegdekken, Geluidsschermen, Kenniscentrum Geluid, Rivierparken, Gebiedsgerichte Benadering), die weer diverse projecten omvatten.

Van de <u>vier projecten</u> resteert alleen nog de afronding van het project Landtong Rozenburg. Naar verwachting zal eind 2015 de formele overdracht plaatsvinden aan het Recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg.

De <u>vijf deelprogramma's</u> omvatten meerdere projecten, welke zich in diverse stadia van voortgang bevinden:

- Kenniscentrum Geluid (projecten gereed, in voorbereiding en in uitvoering);
- Stille Wegdekken (projecten gereed, in voorbereiding en in uitvoering);
- Geluidsschermen (projecten gereed en in uitvoering);
- Rivierparken (projecten gereed, in voorbereiding en in uitvoering);
- Gebiedsgerichte benadering (projecten gereed, in voorbereiding en uitvoering).

Binnen het deelprogramma *Kenniscentrum Geluid* heeft in deze verslagperiode besluitvorming plaats gevonden over de verdere invulling van dit deelprogramma. Een vijftal nieuwe projecten heeft goedkeuring gekregen om als vervangend project binnen dit deelprogramma uitgevoerd te worden. Per 30 juni 2015 zijn binnen dit deelprogramma twee projecten afgerond, zes projecten in uitvoering en acht projecten in voorbereiding.

De aanleg van *Stille wegdekken* is gekoppeld aan reconstructie of groot onderhoud. In deze rapportageperiode is gewerkt aan de Korperweg en de Brielselaan. De gemeente Rotterdam heeft gemeld dat per 30 juni 2015 vijf projecten zijn afgerond, vier in uitvoering en vier in voorbereiding zijn.

Binnen het deelprogramma *Geluidsschermen* loopt alleen nog het project Geluidsschermen Gordelweg. Dit project is in uitvoering en de verwachting is dat de bouw van het totale geluidsscherm eind 2015 gereed is. De afrondende werkzaamheden zullen in het eerste kwartaal van 2016 plaatsvinden.

Van het deelprogramma *Rivierparken* zijn nog drie van de tien projecten uit te voeren. Het betreft de projecten: Schiedam – Pleintje van Nolet, Feijenoord – Noordereiland en Feijenoord – Maashaven Oostzijde. Dit laatste project is in uitvoering en wordt na de zomer van 2015 afgerond. Van het Rivierenpark Noordereiland zijn twee van de drie deelprojecten uitgevoerd. In Schiedam is gewerkt aan een voorlopig ontwerp dat na een proces van bewonersparticipatie definitief vorm kan worden gegeven.

Uit het deelprogramma *Gebiedsgerichte benadering* zijn per 30 juni 2015 vierentwintig projecten gereed gemeld door de gemeente Rotterdam. Vier projecten zijn in uitvoering en vier in voorbereiding. Twee daarvan zijn recent aan het programma toegevoegd. Dat betreft een project in Hoogvliet en een project in Hoek van Holland.

2.3.1 Overige ontwikkelingen

Er zijn geen scopewijzigingen geconstateerd.

3 Projectbeheersing

Dit hoofdstuk gaat over de ontwikkelingen bij het Rijk ten aanzien van de planning, de scope, de financiën, de rijksrisico's en de borging van de afspraken en de kwaliteit. De projectbeheersing is gericht op het tijdig realiseren van het totale project met de gewenste kwaliteit binnen de vastgestelde scope en met de beschikbare financiële middelen. Het hanteren van het bijdragemodel betekent evenwel dat het Rijk geen directe sturing uitoefent bij de daadwerkelijke uitvoering van de deelprojecten, behoudens de natuurcompensatie.

Gegeven de afgesproken risico- en verantwoordelijkheidsverdeling met de uitvoerende partijen, beperkt de voortgangsrapportage zich tot de verantwoordelijkheden van het Rijk. De uitvoerende partijen hebben de verantwoordelijkheid om aan het Rijk aan te tonen dat de realisatie van de deelprojecten volgens een beheerst proces verloopt binnen de afspraken over tijd, scope, geld en kwaliteit.

In de paragrafen 3.1, 3.2 en 3.3 wordt ingegaan op de onderdelen planning, scope en financiën. In paragraaf 3.4 wordt ingegaan op de geïdentificeerde onzekerheden (rijksrisico's) binnen het project en in paragraaf 3.5 wordt uiteengezet hoe de kwaliteitsborging bij het Rijk is vormgegeven.

3.1 Planning

Het overall beeld van de planning laat zien dat de uitvoering van PMR zich op grote onderdelen voorspoedig heeft ontwikkeld en past binnen de afspraken van de UWO. Zo is op de peildatum 30 juni 2015 de eerste fase van de aanleg van Maasvlakte 2 afgerond en is op 11 juni 2014 de Groene Verbinding geopend. Van dit laatste deelproject rest nog de finale eindafrekening.

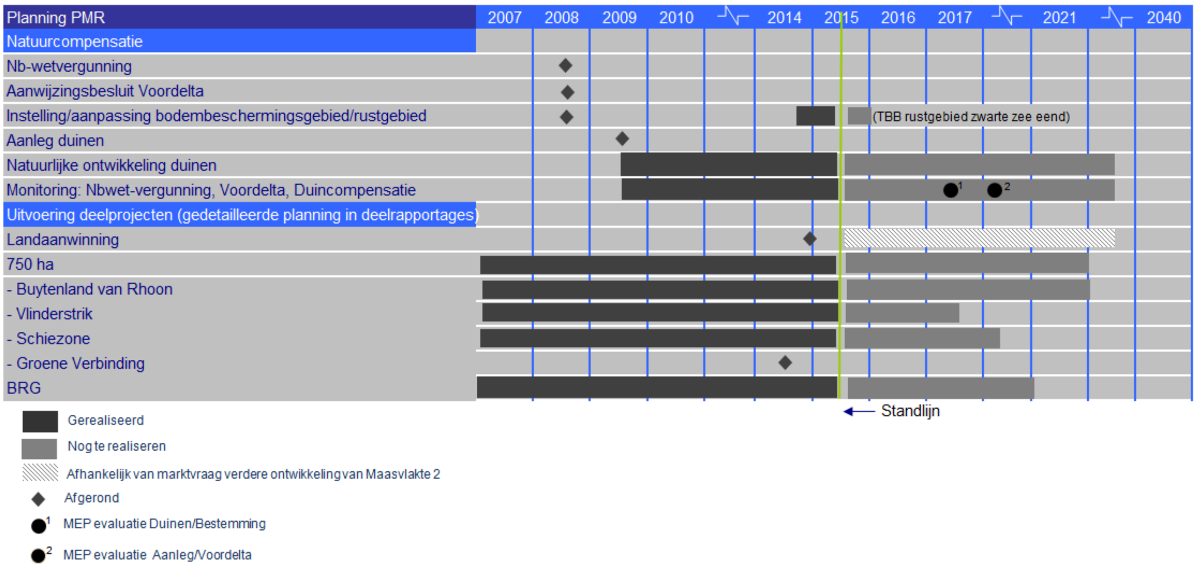
De uitvoering van de tweede fase van de Landaanwinning wordt ter hand genomen bij voldoende marktvraag. De werkzaamheden voor de verbreding van het Breeddiep worden de tweede helft van 2015 gestart en zullen naar verwachting in 2016 worden afgerond.

Het deelproject natuurcompensatie staat in het teken van monitoring en eventuele aanpassing van maatregelen. De activiteiten van de natuurcompensatie verlopen conform planning. In de tweede helft van 2015 zal de T0 rapportage duinen worden opgeleverd en wordt het toegangsbeperkingsbesluit zwarte zee-eend voor de natuurcompensatie in de Voordelta aangepast. Daarnaast worden de monitoringsonderzoeken weer gestart, zo nodig in aangepaste vorm.

Zoals ook in de vorige voortgangsrapportages is vermeld kent het deelproject 750 ha een wisselende voortgang. De uitvoering van het deelproject Buijtenland van Rhoon heeft vertraging opgelopen vanwege de weerstand in het gebied. De provincie Zuid-Holland heeft de parlementaire behandeling van het burgerinitiatief 'STOP project Buytenland nu!' afgewacht. In juli 2015 heeft de provincie drie onafhankelijke kwartiermakers aangesteld die de, in het advies Veerman voorgestelde, gebiedscoöperatie moeten voorbereiden. De planning is erop gericht om begin 2016 een gebiedscoöperatie te installeren. De gebiedscoöperatie krijgt de opdracht tot het maken van een gezamenlijke visie en een daarop gebaseerd programma van uitvoering. Aangezien de uitwerking van het advies Veerman een

geheel andere aanpak behelst, namelijk die van organische gebiedsontwikkeling, tekent de provincie Zuid-Holland aan dat het onwaarschijnlijk is geworden dat alle doelen tijdig worden gehaald. Aan de provincie Zuid-Holland is gevraagd met een uitgewerkt voorstel voor de gebiedscoöperatie te komen en een actualisering van de projectplanning. Aan de hand van de nieuwe planning zal het onderstaande schema worden aangepast. Binnen de deelprojecten Schiezone en Vlinderstrik zijn al diverse mijlpalen bereikt. Afgelopen verslagperiode was dat de opening van de herbouwde melkschuur in de Vlinderstrik met aangrenzende bloementuin en de realisatie van struinpaden in de Schiezone. In 2016 zal in de Schiezone het Struinpad worden aangelegd. De werkzaamheden voor de Vlinderstrik in de Zuidpolder worden grotendeels in de volgende verslagperiode uitgevoerd en die in de Schiebroeksepolder in 2018. Dat betreft bijvoorbeeld het verwijderen van opstallen en de inrichting van de Zuidpolder. De afronding van de laatste grondverwervingen wordt in tweede helft 2015, zomer 2016 verwacht voor respectievelijk de Vlinderstrik en Schiezone. Volgens de provincie Zuid-Holland past de voortgang van de Schiezone en de Vlinderstrik binnen de in de Uitwerkingsovereenkomst en het Uitvoeringsprogramma PMR/750 ha gemaakte afspraken.

Het deelproject BRG ligt op schema. De intensiveringsopgave is in 2009 gerealiseerd en volgens de gemeente Rotterdam zijn inmiddels 43 van de 78 leefbaarheidsprojecten gereed. Dat betreft 55 % van de projecten. De projecten die worden (mede)gefinancierd vanuit het BRG programma moeten voor 2021 zijn afgerond.

3.2 Scope

Hierbij gaat het om scopemutaties voor het Rijk, dus om eventuele afwijkingen van hetgeen is afgesproken in de PKB PMR, het toetskader en de Uitwerkingsovereenkomsten.

In deze verslagperiode zijn geen scopewijzigingen gemeld door de uitvoerende partijen.

Zoals eerder gemeld zijn in deze verslagperiode de voorbereidingen getroffen voor een scopewijziging, waarvoor op 1 juli 2015 een aanvulling op de UWO

Landaanwinning is ondertekend. Het betreft de verbreding van het Breeddiep, een smalle doorgang van 80 meter, die het Calandkanaal met de Nieuwe Waterweg verbindt. Hierdoor wordt de bereikbaarheid van Maasvlakte 2 voor de binnenvaart nautisch veiliger en kan aanvullend invulling worden gegeven aan de beoogde versterking van de achterlandverbindingen over water, zoals beschreven in de beslissingen van wezenlijk belang 6 en 8 uit de PKB PMR. De totale kosten van de verbreding zijn geraamd op € 16 miljoen (incl BTW). Het Rijk draagt de helft van de kosten. Deze bijdrage zal worden onttrokken uit de post onvoorzien. De overige 50% wordt gedragen door het Havenbedrijf van Rotterdam.

3.3 Financiën

In deze paragraaf worden de verschillende dimensies van het rijksbudget geschetst. Er wordt ingegaan op de ontwikkeling van het budget en van de post onvoorzien. Verder wordt ingegaan op de omvang van de aangegane verplichtingen, de verrichte kasuitgaven en de ontvangsten.

3.3.1 Projectbudget

In tabel 1 is het rijksbudget, gespecificeerd naar de onderscheiden deelprojecten en begrotingshoofdstukken, weergegeven op de peildatum (30 juni 2015).

Tabel 1 Totaal Rijksbudget per departement en per begrotingshoofdstuk, inclusief mutaties (bedragen in miljoen euro)

Begrotingsartikel	Deelproject	Rijks-budget PKB/ Basis-rappor-tage	Wijzigin-gen voor-gaande perioden	Wijzigin-gen in verslag-periode	Totaal Rijksbudget
		p.p. 2005			**p.p. 2015**
IF 17.06	IenM: Landaanwinning	637,3	104,7		742,0
IF 17.06	IenM: BTW Landaanwinning	121,1	16,8		137,9
IF 17.06	IenM: Natuurcompensatie (incl. BTW)	99,3	15,0	0,7	115,0
IF 17.06	IenM: Aanpassing landzijdige infra	318,4	-318,4		0,0
IF 17.06	IenM: Uitvoeringsorganisatie	25,0	-1,0		24,0
IF 17.06	IenM: 750ha	29,7	0,6		30,3
IF 17.06	IenM: Groene Verbinding	28,7	2,7		31,4
HFD XII artikel 13.03.04	IenM/BZK: BRG leefbaarheid	34,0	4,8	0,3	39,1
HFD XIII, art. 18.2	EZ: 750 ha	89,1	13,4	0,9	103,4
Totaal Rijksbijdrage excl. Onvoorzien		1.382,6	-161,4	1,9	1.223,1
IF 17.06	Onvoorzien	100,9	-27,7	1,4	74,6
Totaal Rijksbudget		**1.483,5**	**-189,1**	**3,3**	**1.297,7**

3.3.2 Mutatieoverzicht rijksbudget

Tabel 2 bevat een overzicht van alle budgetmutaties tot nu toe.
Dit mutatieoverzicht bevat conform de afspraken in de Uitwerkingsovereenkomsten uitsluitend die mutaties die een relatie hebben met de verantwoordelijkheid van het

Rijk. Dit uitgangspunt impliceert dat alle mutaties, die onder de exclusieve verantwoordelijkheid van de uitvoerende partijen vallen, buiten beschouwing zijn gelaten.

Tabel 2 Mutatieoverzicht rijksbudget (bedragen in miljoen euro)

	Bedrag	**Gecommuniceerd met de TK**	**Prijspeil**	**Bron**
	p.p. 2005			
Rijksbijdrage p.p. 2005 conform PKB/Basisrapportage	1.483,5	1.483,5	2005	Basisrapportage
Scopewijzigingen		0,0		
Technische mutaties				
Prijscompensatie				
prijspeilaanpassingen 2006		29,4	2006	VGR-1
prijspeilaanpassingen 2007		30,2	2007	VGR-2
prijspeilaanpassingen 2008		29,4	2008	VGR-4
prijspeilaanpassingen 2009		29,9	2009	VGR-6
prijspeilaanpassingen 2010		22,0	2010	VGR-8
Prijspeilaanpassingen 2011		21,1	2011	VGR-10
Prijspeilaanpassingen 2012		12,4	2012	VGR-11
Prijspeilaanpassingen 2013		3,6	2013	VGR-12
Prijspeilaanpassingen 2014		3,5	2014	VGR-13
Prijspeilaanpassingen 2015		3,3	2015	VGR-14
Saldo prijspeilaanpassingen		*184,8*		
Overige technische aanpassingen				
Technische aanpassing budget Uitvoeringsorganisatie		-1,3	2010	VGR-8
Technische correctie mede in verband met de saldering van Ontvangsten Natuurcompensatie		4,8	2010	VGR-8
Taakstelling Lente- akkoord		-0,8	2012	VGR 11
Technische correctie mede in verband met de saldering van Ontvangsten Natuurcompensatie *		-1,2	2013	VGR-12
Saldo overige technische aanpassingen		*1,5*		
Saldo technische mutaties		**186,3**		
Overige aanpassingen				
Ontvangsten en budgettoevoeging ingevolge afspraken artikel 4.7 van de Uitvoeringsovereenkomst Landaanwinning		16,0	2008	VGR-5
Bijdrage Aanpassing landzijdige infra in de vorm van een budgetoverheveling		-344,6	2009	VGR-7
Aanpassing post onvoorzien in verband met vervallen aanspraak op FES bij leegboeken FES		-43,5	2010	VGR-9
Saldo overige aanpassingen		**-372,1**		
Totaal aanpassingen		**-185,8**		
Totaal verplichtingen- en uitgavenbudget	**1.483,5**	**1.297,7**		

Met de uitvoerende partijen is in het Bestuursakkoord en de Uitwerkingsovereenkomsten een vaste indexering voor prijspeilmutaties afgesproken. Deze is gelijk aan 2% op jaarbasis. De enige uitzondering op deze prijscompensatiesystematiek met een vaste indexering van 2% op jaarbasis betreft het deelbudget Uitvoeringsorganisatie. Hierop is de index Bruto Overheids Investeringen (iBOI) van toepassing, maar hierop kunnen kortingen worden toegepast. Ieder jaar wordt in de Voortgangsrapportage per 30 juni de overeengekomen prijscompensatie over het betreffende kalenderjaar verwerkt. In 2015 is geen prijscompensatie toegekend op het budget Uitvoeringsorganisatie.

3.3.3 Ontwikkeling post Onvoorzien

In het rijksbudget is een post Onvoorzien opgenomen ten behoeve van de uitvoering van het project. Deze post bedraagt € 74,6 mln (p.p. 2015). In deze verslagperiode heeft geen onttrekking plaatsgevonden aan de post Onvoorzien.

De post Onvoorzien wordt toereikend geacht gegeven de op dit moment geldende inzichten.

3.3.4 Aangegane verplichtingen

Ter zake van de onder IenM ressorterende onderdelen Uitvoeringsorganisatie en Natuurcompensatie, die een groot aantal individuele verplichtingen bevatten, zijn de verplichtingen niet in één keer voor het gehele budget vastgelegd. Deze producten bevatten uitsluitend individuele verplichtingen. Een dergelijke verplichting wordt pas vastgelegd, zodra er een concrete opdracht wordt verleend.

Tabel 3 geeft de rijksverplichtingen per deelproject en per departement weer. Het percentage van het rijksbudget dat per 30 juni 2015 is verplicht, bedraagt 91,7 %.

Tabel 3 Aangegane verplichtingen rijksbudget (bedragen in miljoen euro)

Artikel begroting		**t/m VGR 13**	**VGR 14**		**Totaal verplicht**
			Nieuwe verplichtingen	**Negatieve bijstellingen** *	
IF 17.06	IenM: Landaanwinning	742,0	0,0	0,0	742,0
IF 17.06	IenM: BTW Landaanwinning	137,9	0,0	0,0	137,9
IF 17.06	IenM: Natuurcompensatie (incl. BTW)	83,1	1,9	0,0	85,0
IF 17.06	IenM: Aanpassing LandzijdigeInfrastuctuur	0,0	0,0	0,0	0,0
IF 17.06	IenM: Uitvoeringsorganisatie	17,1	0,5	0,0	*** 17,6
IF 17.06	IenM: 750 ha	30,3	0,0	0,0	30,3
IF 17.06	IenM: Groene Verbinding	31,4	0,0	0,0	31,4
HFD XII artikel 13.03.04	IenM: BRG leefbaarheid	38,8	0,3	0,0	39,1
HFD XIII, art. 18.2	EZ (voorheen LNV): 750 ha **	102,5	0,9	0,0	103,4
Totaal Verplicht excl. Onvoorzien		1.183,1	3,6	0,0	1.186,7
IF 17.06	Onvoorzien	2,6			2,6
Totaal aangegane verplichtingen		**1.185,7**	**3,6**	**0,0**	**1.189,3**

*) Negatieve bijstellingen zijn een gevolg van een niet volledige benutting van de contractsom ter zake van een aangegane verplichting, bijvoorbeeld omdat minder van de betreffende dienst wordt afgenomen dan is gecontracteerd of omdat het opgeleverde product goedkoper is gebleken dan de oorspronkelijke contractsom.

**) EZ heeft als eerstverantwoordelijk departement, mede namens IenM, een gezamenlijke verplichting vastgelegd voor het deelproject 750 ha. In tabel 3 is het bedrag van deze verplichting ad € 103,2 miljoen in prijspeil 2015 opgenomen. EZ is deze verplichting in 2006 aangegaan voor een bedrag van € 104,8 mln. Dit bedrag is ook in de Jaarverantwoording 2006 van EZ opgenomen. Genoemd bedrag is gelijk aan de som van de gezamenlijke jaarbedragen van de departementen EZ en IenM, geïndexeerd naar het jaar waarin de betreffende jaartranche zal worden betaald. Omdat deze systematiek van prijspeilaanpassingen afwijkt van de door de overige departementen gehanteerde systematiek, wordt het verplichtingenbedrag in elke Voortgangsrapportage herberekend conform de door IenM gehanteerde systematiek van prijspeilaanpassingen.

***) Op de verplichtingen van de uitvoeringsorganisatie is een administratief verschil geconstateerd dat nader wordt uitgezocht en indien nodig wordt aangepast.

3.3.5 Kasritme

Tabel 4 bevat het overzicht van de kasuitgaven van het Rijk. Per 30 juni 2015 is 87,4 % van het rijksbudget tot betaling gekomen.

Tabel 4 Overzicht kasuitgaven rijksbudget (bedragen in miljoen euro)

Artikel begroting	**Deelproject**	**T/m VGR 13**	**VGR 14**	**Totaal kasrealisatie**
IF 17.06	IenM: Landaanwinning	742,0	0	742,0
IF 17.06	IenM: BTW Landaanwinning	137,9	0	137,9
IF 17.06	IenM: Natuurcompensatie (incl. BTW)	80,0	2,6	82,6
IF 17.06	IenM: Aanpassing Landzijdige infrastructuur	0,0	0	0,0
IF 17.06	IenM: Uitvoeringsorganisatie	17,5	0,2	17,7
IF 17.06	IenM: 750 ha	30,3	0	30,3
IF 17.06	IenM: Groene Verbinding	31,4	0	31,4
HFD XII artikel 13.03.04	IenM: BRG leefbaarheid	20,9	2,5	23,4
HFD XIII, art. 18.2	EZ (voorheen LNV): 750 ha	59,1	7,2	66,3
Totaal Verplicht excl. Onvoorzien		1.191,1	12,7	1.131,8
IF 17.06	Onvoorzien	2,6	0,0	2,6
Totaal gerealiseerde kasuitgaven		**1.121,7**	**12,7**[5]	**1.134,4**[5]

[5] Totaal wijkt af vanwege onderliggende afrondingen.

3.3.6 Ontvangsten

Tabel 5 Overzicht ontvangsten rijksbudget (bedragen in miljoen euro)				
Artikel begroting	**Deelproject**	**T/m VGR 13**	**VGR 14**	**Totaal realisatie ontvangsten**
IF 17.06	IenM: Landaanwinning	16,0		16,0
IF 17.06	IenM: BTW Landaanwinning			0
IF 17.06	IenM: Natuurcompensatie (incl. BTW)		2,0	2,0
IF 17.06	IenM: Aanpassing LandzijdigeInfrastuctuur			0
IF 17.06	IenM: Uitvoeringsorganisatie			0
IF 17.06	IenM: 750 ha			0
IF 17.06	IenM: Groene Verbinding			0
HFD XII artikel 13.03.04	IenM: BRG leefbaarheid			0
HFD XIII, art. 18.2	EZ (voorheen LNV): 750 ha			0
Totaal Verplicht excl. Onvoorzien		16,0	2,0	18,0
IF 17.06	Onvoorzien			0
Totaal gerealiseerde kasuitgaven		**16,0**	**2,0**	**18,0**

3.4 Rijksrisico's

In deze paragraaf wordt ingegaan op de belangrijkste geïdentificeerde risico's met betrekking tot de doelen en taken van het Rijk bij de realisatie van PMR. De rijksrisico's zijn beperkt doordat de uitvoerende partijen de risico's dragen die aan de uitvoering van de deelprojecten zijn verbonden en de rijksbijdrage beperkt is tot een vooraf bepaald budget.

De keuze hoe met de rijksrisico's wordt omgegaan (accepteren, beheersen of overdragen) wordt bepaald door de omvang van die risico's. De beheersstrategie is erop gericht om de kans op het optreden van een risico en/of de gevolgen ervan te verlagen tot een acceptabel niveau. Het Rijk onderhoudt een risicolijst en rapporteert de belangrijkste rijksrisico's.

De uitvoerende partijen hebben elk voor hun deelproject een eigen risicoprofiel waarover wordt gerapporteerd in de meegezonden deelrapportages. Zij managen dit risicoprofiel zelf. In deze rapportage wordt daar alleen over gerapporteerd indien het betreffende risico samenvalt met of kan leiden tot een gevolg voor het Rijk.

3.4.1 De belangrijkste rijksrisico's

Het risicoprofiel is ten opzichte van de aanvangsperiode van het project sterk gedaald. Dit hangt samen met de voortgang van het project. Eind 2015 zullen naar verwachting beide terminals op Maasvlakte 2 in gebruik zijn genomen. De laatste interface projecten voor de aansluiting van Maasvlakte 2 op Maasvlakte 1 zijn in 2014 afgerond. De intensiveringsopgave van BRG is gerealiseerd en meer dan de helft van de leefbaarheidsprojecten is afgerond. Van de deelprojecten van de 750 ha

is de Groene Verbinding opgeleverd en zijn delen van de Schiezone en Vlinderstrik opengesteld. Door de aanstelling van drie kwartiermakers voor de gebiedscoöperatie kan de coöperatie naar verwachting begin 2016 van start gaan. De uitvoering van de natuurcompensatie is opgeleverd. Middels monitoring en evaluatie wordt de natuurlijke ontwikkeling gevolgd en waarnodig worden maatregelen en/of de monitoring aangepast.

De belangrijkste rijksrisico's hangen samen met het borgen van de samenhang van de PKB-doelstellingen en het uitvoeren van de deelprojecten binnen de vastgestelde kaders uit de PKB PMR en de UWO.

Borgen van samenhang PKB-doelstellingen
PMR bestaat uit een balans tussen economie en leefbaarheid (de dubbele doelstelling), die is vertaald in een drietal deelprojecten: landaanwinning met verplichte natuurcompensatie, 750 hectare natuur- en recreatiegebied en leefbaarheids- en intensiveringsprojecten in Bestaand Rotterdams Gebied (BRG). In de PKB PMR is opgenomen dat het kabinet de onderlinge samenhang van de projecten wil waarborgen. Elk deelproject heeft een eigen uitvoeringsdynamiek, waardoor de deelprojecten niet tegelijkertijd worden gerealiseerd. Als algemene beheersmaatregel voor de borging van de samenhang van de PKB-doelstellingen zullen de PMR-partners bevorderen dat alle deelprojecten binnen hun eigen planning en in samenhang worden gerealiseerd en dat het brede draagvlak voor de PMR-projecten behouden blijft. Zoals hiervoor vermeld heeft het project Buijtenland van Rhoon vertraging opgelopen waardoor de druk op de samenhang van de PKB-doelstellingen is toegenomen en een imagorisico bestaat. Als beheersmaatregel heeft de provincie ten behoeve van de ontwikkeling van het Buijtenland van Rhoon de in het advies Veerman voorgestelde organische aanpak van gebiedsontwikkeling overgenomen om te komen tot meer draagvlak in het gebied. Drie kwartiermakers zijn aangesteld om de oprichting van de in het advies Veerman opgenomen gebiedscoöperatie voor te bereiden.

Uitvoering binnen de kaders
Bij de uitvoering van de deelprojecten bestaat een risico dat deze niet plaatsvindt binnen de kaders van de genomen besluiten en dat de projecten niet voldoen aan de vooraf gestelde doelen. Als beheersmaatregel zijn daarom binnen elk besluit voorwaarden gesteld aan monitoring en evaluatie. De programma's die daarvoor worden ingesteld leveren inzicht op in de uitvoering en de effecten daarvan. In de MEP-evaluatie Natuurcompensatie Voordelta is geconcludeerd dat aan de hand van de huidige monitoring de beoogde positieve effecten van de natuurcompensatiemaatregelen in het bodembeschermingsgebied niet statistisch significant kunnen worden aangetoond. Dit leidt tot het risico dat de effecten van de natuurcompensatie onvoldoende kunnen worden aangetoond. Als beheersmaatregel zal het monitoringsprogramma voor de komende jaren op specifieke onderdelen worden bijgesteld.

Uit de monitoring kan blijken dat maatregelen moeten worden aangepast om het gewenste effect te bereiken. Zo zijn in deze verslagperiode de voorbereidingen getroffen voor de aanpassing van het toegangsbeperkingsbesluit in de Voordelta. Dit leidt tot het risico van bezwaar en beroep. Door intensieve consultatie en een zorgvuldige belangenafweging wordt dat zoveel mogelijk beperkt.

3.5 Borging van de afspraken en kwaliteit

Met de voltooiing van de eerste fase van de landaanwinning en onderdelen uit de

deelprojecten 750 ha en Bestaand Rotterdams Gebied is het project in een andere fase gekomen waarop het beheersmodel PMR eind 2014 is aangepast. Zo is het periodieke overleg met het Havenbedrijf over de landaanwinning opgeschort totdat de aanleg van de tweede fase wordt opgepakt en is de frequentie van het coördinatieoverleg PMR teruggebracht.

Er hebben in deze verslagperiode geen audits plaatsgevonden uit hoofde van het auditplan 2014 – 2016 PMR.

Bijlage A Lijst van documenten

Deze lijst bevat de documenten die inzake PMR in de verslagperiode aan de Tweede Kamer zijn gestuurd:

- Kamerstuk 24691 nr. 121, *Ruimtetekort in mainport Rotterdam; Brief regering; Aanbieding Voortgangsrapportage 13 Project Mainportontwikkeling Rotterdam,* 22 oktober 2014;
- *Voortgangsrapportage 13 PMR (bijlage bij Kamerstuk 24691 nr. 121),* 22 oktober 2014*;*
- *Voortgangsrapportage 13 PMR Deelrapport Landaanwinning Maasvlakte 2 (bijlage bij Kamerstuk 24691 nr. 121), 22* oktober 2014;
- *Voortgangsrapportage 13; PMR Natuurcompensatie behorende bij de Landaanwinning Maasvlakte 2 (bijlage bij Kamerstuk 24691 nr. 121),* 22 oktober 2014;
- *Voortgangsrapportage 13 PMR Deelrapport Bestaand Rotterdams Gebied(bijlage bij Kamerstuk 24691 nr. 121), 22* oktober 2014;
- *Voortgangsrapportage 13 PMR Deelrapport 750ha met planning 2013 - 2016 (bijlage bij Kamerstuk 24691 nr. 121),* 22 oktober 2014.

- Kamerstuk 24691 nr. 122, *Ruimtetekort in mainport Rotterdam; Brief regering; Aanbieding van het accountantsrapport bij de dertiende Voortgangsrapportage over het Project Mainportontwikkeling Rotterdam,* 13 november 2014*;*
- *Accountantsrapport bij Voortgangsrapportage 13 PMR Project Mainportontwikkeling Rotterdam (bijlage bij Kamerstuk 24691 nr.122),* 13 november 2014.

- Kamerstuk 33576 nr. 40, *Brief regering; Informatie in meerjarige financiën van PKB-PMR met betrekking tot Rhoon en de kosten van de verschillende opties voor Buijtenland van Rhoon;* 5 februari 2015.

- Kamerstuk 33450 nr. 26*, Mariene Strategie voor het Nederlands deel van de Noordzee; Brief regering; Toezegging Algemeen Overleg Natuur van 2 oktober 2014 inzake het Buijtenland van Rhoon,* 11 november 2014.

Bijlage B Afkortingenlijst

750 ha	Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied
A-besluit	Aanwijzingsbesluit Voordelta
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
BOV	Bestuurlijk Overleg Voordelta
BRG	Deelproject Bestaand Rotterdams Gebied
Commissie m.e.r.	Commissie van de milieueffectrapportage
DAEB	Diensten van Algemeen Economische Belang
DBFM-contract	Design Build Finance and Maintenance contract
DG	Directoraat-Generaal
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FES	Fonds Economische Structuurversterking
HbR	Havenbedrijf Rotterdam N.V.
IBOI	Indexering Bruto Overheidsinvesteringen
IenM	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
IF	Infrafonds
LNV	Voormalig ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit
MER	Milieueffectrapportage
MER Aanleg	Milieueffectrapportage m.b.t. aanleg van Maasvlakte 2
MER Bestemming	Milieueffectrapportage m.b.t. gebruik van Maasvlakte 2
MEP	Monitoring en Evaluatie Programma
MV2	Maasvlakte 2
Nb-wet	Natuurbeschermingswet 1998
Nb-wetvergunning	Natuurbeschermingswetvergunning 1998
PAS	Programma Aanpak Stikstof
PKB	Planologische Kernbeslissing
PMR	Project Mainportontwikkeling Rotterdam
p.p.	Prijspeil
UWO	Uitwerkingsovereenkomst
VenW	Voormalig ministerie van Verkeer en Waterstaat
VGR	Voortgangsrapportage
VROM	Voormalig ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer